

Науковий керівник: к.ф.н., доц. Мігорян О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРАХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті здійснюється аналіз функціонування фразеологічних одиниць в сучасних англійських художніх дискурсах. А також розглядаються сучасні підходи до проблеми вживання фразеологічних одиниць у художньому дискурсі. Увага приділяється семантичним особливостям фразеологічних одиниць та основним функціям, які вони відіграють. Зроблено висновок, що фразеологічні одиниці по-особливому впливають на художній дискурс, а також роблять будь який твір експресивним і надають йому образності.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, художній дискурс, функції фразеологізмів, експресивність, контекст.

Summary. In this article the functioning of phraseological units is analyzed in modern English fiction. Phraseological units play an important role in live speech, so they reveal their features in proper way only in the context or in a particular situation. Modern approaches to the problem of using phraseological units in artistic discourse are considered. Many linguists have studied the functioning of phraseological units, their influence on artistic discourse, and the use of phraseological units separately from the context. Attention is paid to the semantic features of phraseological units and the main functions they play in the discourse. Phraseological units can fully reveal the meaning and intent of the author only when analyzing the context of the work. Analysis of phraseological units in isolation from the context does not provide disclosure of the full depth of their semantics, as phraseological units are mostly dependent on the words that surround them. The stylistic function realizes in language the connotative meaning of phraseological units. There is only a stylistic color in the language.

Some functions are constant, inherent in all phraseological units in any conditions of their implementation; other functions are variable, inherent only in some classes of phraseological units. It is concluded that phraseological units have a special effect on artistic discourse, as well as make any work expressive and give it imagery.

Keywords: *phraseological unit, artistic discourse, functions of phraseological units, expressiveness, context.*

Англійська мова збагачується різними фразеологічними одиницями кожного дня, вони набувають все більшої популярності серед людей та відіграють важливу роль у мові будь-якого народу. Очевидно, що ідіоми, фразеологічні дієслова, прислів'я та приказки є основними одиницями будь-якої мови, без них наша мова може здатися поверхневою або нудною. Такі мовні одиниці відіграють активну роль у нашому мовленні, мові та культурі, роблячи мову та мовлення барвистими та привабливими. Більшість письменників по-різному використовують фразеологічні одиниці, але єдина мета - зробити твір більш виразним та емоційним.

На сьогоднішній день не існує чіткого визначення поняття фразеологічна одиниця та єдиної класифікації фразеологічних одиниць. Відомі лінгвісти різних провідних країн світу по-різному трактують це поняття. В англо-американському мовознавстві термін «фразеологічна одиниця» взагалі не використовується. Досить часто англійські вчені трактують терміни «ідіома» та «фразеологічна одиниця» як тотожні, на відміну від наших вітчизняних дослідників [10].

Проте, не зважаючи на те, що фразеологічні одиниць не повністю дослідженні вченими, вони досить широко використовуються у художніх творах та відіграють різні функції. Різні твори мистецтва включають різні типи виражальних засобів, які не лише доповнюють ці твори, але й роблять їх справді особливими та емоційними. Вчений Л.Г.Скрипник вважає, що «фразеологічні одиниці, порівняно зі словами, є виразнішими з емоційно-експресивного погляду» [5, с.10].

Варто зазначити, що фразеологічні одиниці відіграють важливу роль у живому мовленні, тому вони належним чином розкривають свої особливості лише в контексті або в конкретній ситуації.

Якщо взяти до уваги фразеологічні одиниці, які не прив'язані до інших слів чи тексту, то такий аналіз є неефективний, оскільки саме в контексті ми можемо прослідкувати особливості фразеологічних одиниць. У зв'язку з цим простежено основні проблеми неефективності фразеологічних одиниць, адже однією з прерогатив, є їхнє вживання у дискурсі.

Важливим фактом, є те, що вживання фразеологічних одиниць позитивно впливає на твір, на естетику сприйняття різних ситуацій та вираження емоційного стану персонажів до предметів, людей, ситуацій.

Наша мета – дослідити особливості функціонування фразеологічних одиниць в сучасному англomовному художньому дискурсі. Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці англійської мови. Предметом нашого дослідження є особливості функціонування фразеологічних одиниць та специфіка їх вживання в сучасному англomовному художньому дискурсі. Актуальність визначена трендом вживання фразеологічних одиниць у художньому дискурсі різних жанрів для розкриття їх функціонування та загального впливу на твір, а також зростання зацікавленості до культурного аспекту життя, що відбито у фразеологізмах. Матеріалом дослідження є книга Емілі Локгарт “Ми були брехунами”, і ми взяли з неї 234 фразеологічних одиниць, перевірені у англійських ідіоматичних словниках.

Такі вчені, як В.М.Білоноженко, А.І.Єфімов, Л.Г.Скрипник, А.В.Кунін, В.Д.Ужченко, С.С.Єрмоленко та інші досліджували зв'язок між художнім дискурсом та фразеологічними одиницями, проте функціонування фразеологізмів залишається відкритим для нових досліджень.

Лінгвіст А.І.Єфімов вказує на те, що “фразеологічні одиниці відіграють провідну роль у системі мовних засобів художньої виразності, вони визначають стиль” [2, с. 280].

Вчений В.М.Білоноженко зазначає, що “фразеологічна одиниця поза текстом – це абстрактна схема, яка в кожному випадку наповнена особливим, унікальним для цього контексту змістом” [1, с. 72-73].

Філолог Л.Г.Скрипник вказує на те, що “фразеологізми виражають передусім, ставлення до предмета, дії та явища, одночасно оцінюючи

та експресивно характеризуючи їх” [5, с. 9-11].

У нашому вивченні ми врахували багато функцій, які фразеологічні одиниці можуть виконувати в тексті, але деякі з них, на наш погляд, незначущі, а деякі дуже схожі між собою. Ось чому ми вважаємо, що ці функції заслуговують на увагу і потребують детального вивчення: номінативна, прагматична, емоційно-експресивна, оцінна, функція мовної характеристики персонажа, функція створення гумору та сатири, функція передачі внутрішніх якостей персонажа та функція портретної характеристики та зображення зовнішнього вигляду людини.

Номінативна функція відіграє значну роль у сприйнятті ситуації в цілому та у позначенні різних властивостей об’єктів, наприклад: “*We are old-money Democrats*” [9]. Фразеологічна одиниця *old-money* – старі гроші, аристократи. В тексті перекладено, як споконвічно багаті люди [4]. Номінативна функція в цьому реченні полягає в тому, що саме завдяки фразеологічній одиниці *old-money*, можна зрозуміти соціальний стан сім’ї Синклерів. Більше того, автор вживає саме цей фразеологізм, адже він чітко передає інформацію про те, що ці люди мають спадкове багатство, якого їм вистачить надовго. На нашу думку, це речення вжите на самому початку твору задля того, щоб акцентувати увагу на цьому факті та щоб в подальшому ми могли сприймати ситуацію такою, як вона є.

Як бачимо, номінативна функція відіграє важливу роль у розумінні ситуації в цілому, описуючи життя і побут головних героїв, їх діяльність, особисті стосунки, і письменник намагається використовувати фразеологізми для детального опису.

Прагматична функція відображає ставлення мовця до певних дій чи слів. М. Захарова вказує на те, що «за допомогою фразеологічних одиниць автор намагається охарактеризувати певний фрагмент дійсності» [3, с. 115]. На наш погляд, інколи важко сказати, чи є ці одиниці справді прагматичними, а не оціночними в деяких контекстах. Тому ми дібрали приклади, які найбільш наочно демонструють прагматичну функцію.

Наприклад: “*It’s putting me off my game*” [9]. Фразеологічна одиниця *off one’s game* – не у формі. В тексті перекладено, як виводити з гри [4]. Денотативне значення цієї фрази – погано грати

в будь яку гру чи спорт, проте саме тут вживається конотативне значення. Головний герой, після довгої розлуки побачив дівчину, яка йому подобається і говорить про те, що її зовнішній вигляд вивів його з гри. Можна припустити, що цим самим, він показує своє ставлення до неї, а саме, що вона йому подобається і він розгубився, побачивши, що вона стала ще красивішою. Інший приклад: *Mummy snapped. She said to get hold of myself* [9]. Фразеологічна одиниця **to get hold of myself** –отямитися. В тексті перекладено, як прийти в себе [4]. Мама засуджує свою доньку і наказує їй прийти до тями, взятися за розум. Дана фразеологічна одиниця підкреслює читачу, момент того, що ставлення мами до своєї дочки є недбалим та моментами байдужим.

Інший приклад: *“Mummy snapped. She said to get hold of myself”* [9]. Фразеологічна одиниця **to get hold of myself** –зібратися з силами. У тексті перекладено, як отямитися [4]. Ставлення матері у цій ситуації є скоріш за все небайдужим, адже вона ніби наказує своїй доньці отямитись та взятись за голову.

Оцінна функція дає автору можливість оцінити персонажів, події, місця. Важливо пам'ятати, що будь яка оцінка може бути різною, наприклад позитивною, негативною або навіть і нейтральною.

Як ми вже зазначали раніше, функція оцінки дуже важлива для розуміння контексту та картини твору загалом, оскільки саме за допомогою цієї функції через фразеологічні одиниці автор може оцінювати певні події, висловлювати думки щодо різних ситуацій та аналізувати дії персонажів.

Варто зазначити, що для кожного читача поняття «добре» і «погано» відрізняються, і тому оцінку певних предметів чи дій кожен сприйматиме по-своєму.

Наведемо приклад вживання фразеологізмів, що здебільшого викликають позитивне, схвальне, радісне ставлення у читача: *“I am taking charge of my life. I live according to my principles”*[9]. Фразеологічна одиниця **to take charge of** – взяти на себе відповідальність. У тексті перекладено, як контролювати життя [4]. У цьому контексті фразеологічна одиниця **to take charge of** вживається головним героєм у позитивному аспекті, адже вона говорить про те, що може контролювати своє життя, свої вчинки і

це дуже добре, адже вона оцінює своє життя як успішне. Звичайно, ця фразеологічна одиниця може виражати і негативну оцінку, проте в інших ситуаціях.

Щодо фразеологічних одиниць, які виражають нейтральну оцінку до ситуації ми можемо навести такий приклад: *“Our kiss turns the world to dust. There is only us and nothing else matters”* [9]. Фразеологічна одиниця **to turn the world to dust** – перетворити світ на пил, переклад у тексті відповідає словниковому перекладу [4]. Саме цей фразеологізм є нейтральним в даному контексті, адже автор констатує факт, що цей поцілунок змінив все, проте зовсім не уточнює чи добре це чи погано.

Так, як це підліткова драма, автор досить часто вживає фразеологічні одиниці, які мають негативну оцінку, наприклад: *“I tried with Bonnie. But they’re beyond my help,” Mirren says*” [9]. Фразеологічна одиниця **beyond help** – поза допомогою, у тексті перекладено, як безнадійно [4]. Герой показує через цей фразеологізм своє розчарування, своє негативне уявлення щодо цієї ситуації, і його думка навряд чи зміниться.

Емоційно-експресивна функція додає інтересу до будь-якого твору, на наш погляд, саме завдяки емоціям читачеві цікаво читати твір, спостерігати за розвитком подій та співпереживати героям твору. Як ми вже знаємо, емоційність відіграє важливу роль для сприйняття ситуації, фразеологічні одиниці можуть дуже добре допомогти передати цю експресивність та донести до читача основну ідею. Все емоційне завжди є експресивним, оскільки експресивність включає соціально-психологічні особливості, модальність, оцінку, образність та інші елементи, що впливають на читача і разом сприймаються як цілісна картина.

В цьому творі багато фразеологізмів, які виконують емоційно-експресивну функцію, наприклад: *“Then, before me, the bookshelves burst into flames, the gas-soaked paper burning quicker than anything else”*[9]. Фразеологічна одиниця **to burst into flames** – вибухнути вогнем [4]. Коли трапилася пожежа, автор спеціально вживав додаткові фразеологізми, щоб зробити цю жакливу подія ще більш емоційною для читача.

Функція мовної характеристики персонажа використовується для розуміння мови персонажа, і, як ми знаємо за допомогою

мови, ви можете зрозуміти, яка людина перед вами, який характер у цієї людини і навіть який у неї настрій в цей момент, наприклад: *"Mummy wipes the mess while Bess runs upstairs to bring Granddad clean trousers. Carrie scolds the boys about their actions"* [9]. Фразеологічна одиниця **to scold about** – *лаяти*, в тексті перекладено, як відчитувати хлопців [4]. Завдяки фразеологізмам ми зрозуміємо мову персонажа, складаємо мовну характеристику, як ми і зробили з Кері: вона досить сувора жінка і любить, щоб був порядок.

Функція гумору та сатири дає читачеві можливість бути в позитивному настрої, і будь-який твір набуває особливого значення, наприклад: *"It is true I do not suffer fools. I like a twist of meaning. You see? Suffer migraines. Do not suffer fools"* [9]. Фразеологічна одиниця **suffer fools** – терпіти нерозумних, у тексті перекладено терпіти не могли дурнів [4]. Автор досить цікаво поєднує цей фразеологізм з іншими слова у творі, герой вказує на те, що він може терпіти головний біль, але не дурнів, ніби із жартівливим підтекстом. Більше того, останні рядки твору завершуються саме цими реченнями.

Саме завдяки сміху та комічним ситуаціям читач відчуває допитливість, а будь-який твір набуває особливого значення, адже сміх та посмішки – прерогатива успіху. У творі «Ми були брехунами» часто автор використовує фразеологічні одиниці з жартівливим ефектом, що підкреслює особливу значущість цього твору для підлітків, адже він є не тільки повчальним, розважальним, а й жартівливим.

Функція передачі внутрішніх якостей персонажа виявляє внутрішні особливості характеру: вдачу, почуття, внутрішні хвилювання на основі чого створюємо портрет внутрішніх якостей персонажа. Залежно від ситуації одна і та ж фразеологічна одиниця може вказувати на різні риси характеру та внутрішні особливості особистості. Наприклад: *"She was quick to judge and played favorites, but she was also warm"* [9]. Фразеологічна одиниця **to play favorites** – *вибирати улюблених*, в тексті перекладено, як не однаково відноситись [4]. Ми зрозуміємо, що бабуся вибирає улюбленців та не любить всіх однаково, це вказує нам на те, що її внутрішній стан є неспокійним, вона ділить ділити внуків на кращих і гірших, а отжу, має жорсткий характер. Ще одна фразеологічна одиниця яскраво

показує позитивний стан персонажа: “*Granny Tipper’s mouth made a straight line. Then she showed all her teeth and went forward*” [9]. Фразеологічна одиниця **to show all teeth** – посміхнутися до самих вух [4]. Саме в ті моменти вона була щаслива. Інша фразеологічна одиниця показує сильні хвилювання персонажа: “*On impulse, I take a pad of sketch paper and a ballpoint from Taft’s room and begin to draw*” [9]. Фразеологічна одиниця **on impulse** – імпульсивно [4]. Бачимо, що дівчина є досить нестабільною та імпульсивною, її поведінка може дуже швидко змінюватись, а для того, щоб заспокоїтись, їй необхідно помалювати.

Функція портретної характеристики також є значним показником, оскільки опис зовнішності не лише створює враження про персонажа, але й передає різні риси його характеру та образу. Наприклад: “*Mummy and I are two of a kind, in the big house with the porch at the top of the hill*” [9]. Фразеологічна одиниця **two of a kind** - дуже схожі [4].

Загалом, вживання фразеологічних одиниць в сучасному англomовному художньому дискурсі відіграє важливу роль. Ми з’ясували, що всі згадані нами вище функції були вжиті у творі Емілі Локгарт “Ми були брехунами”. Деякі з вказаних функцій є схожими між собою, наприклад, прагматична та оцінна функція, функція мовної характеристики персонажа вживається досить нечасто в цьому творі, та, навпаки, автор використовує багато фразеологічних одиниць з емоційно-експресивною функцією. У результаті дослідження з’ясовано, що використання фразеологічних одиниць у творі, надають йому образності, оживляють його та роблять більш виразним. Отже, фразеологія залишається перспективним напрямом лінгвістичних досліджень, передусім у функціонуванні фразеологічних одиниць та їхньому впливі на художній дискурс.

Література:

1. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ: Наук. думка, 1989. 154 с.
2. Ефимов А. И. Стилистика художественной речи. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1961. 519 с.

3. Захарова М. А. Стратегия речевого использования образных фразеологизмов английского языка. Москва: Инфра-М, 1999. 151 с.
4. Локгарт Е. Ми були брехунами. Харків: Клуб сім. дозв., 2016. 219 с.
5. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. Київ: Наук. думка, 1973. 280 с.
6. Cambridge Dictionary. Веб-сайт. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 04.06.2021).
7. TheFreeDictionary. Веб-сайт. URL: <http://idioms.thefreedictionary.com> (дата звернення: 03.06.2021).
8. The Longman Dictionary of Contemporary English Online. Веб-сайт. URL: <http://www.ldoceonline.com> (дата звернення: 02.06.2021).
9. Lockhart E. We Were Liars. United States: Delacorte Press, 2014. 256 p.
10. Smith L. P. The English Language. 2nd ed. London. 1966. P. 67–81.